

TĒ 16 CHIUⁿ LŪN SÓE-ĒK, PHÓ-THONG KAP TĒK-PIÁT Ê HOAT

Tī i-īⁿ ê pīⁿ-lâng, khah chõe liáh chòe ũ pīⁿ lâi sóe-ék, sī bô háp-gí, iā kóng pīⁿ-lâng m̄-thang kìⁿ-tiòh hong. Nā bô khàn-hō teh kóan in, hō in ka-kī sùi-piān, tãi-khài pīⁿ-lâng put-kò sóe chiú sóe bīn nā-tiāⁿ; pīⁿ-lâng khah chió ka-kī thng saⁿ-á-khò lóh-khì sóe-ék.

Pīⁿ tâng ê lāng nā m̄-sī hit hō put-séng-jīn-sū, i tiāⁿ-tiòh bô hoaⁿ-hí lāng kah i sóe-ék, i ê ì-sù sī m̄-ài lāng kiáu-jiáu in. Hit sí, khàn-hō tiòh ēng in ê kiàn-sek, hō pīⁿ-lâng òe hoaⁿ-hí sóe-ék.

Sóe-ék ê sí tiòh chiong **úi-pīn** chah hō hó-sè, bōh-tit hō òe kè hong; eng-kai koaiⁿ ê thang-á tiòh koaiⁿ. Chit khoán ê chēng-hēng chiū òe hō pīⁿ-lâng khah pàng sim. Jiān-āu ũ-pī sio-chúi hó-sè, hō i sóe; i nā chit pái sóe liáu khòaⁿ-óah, chiū òe siông-siông ñg-bāng lāng koh chhòng hō i sóe.

Pīⁿ-lâng òe tit thang ka-kī chòe ê sū, chhin-chhiūⁿ bín chhui-khí, sóe chiú, hit hō tãi-chì, khàn-hō tiòh hō in ka-kī ũn-ũn-á khi chòe, bōh-tit chhui-pek i; chiah ê chheng-kiat ê tãi-chì, hō lāng chit-ē khòaⁿ chiū chai. Nā-sī hit hō m̄-ài lim chiáh ê pīⁿ-lâng, siat-sú i ê seng-khu, **siu-chéng** chheng-chhó, koh ēng mih hō i chiáh, i tiāⁿ-tiòh khah hoaⁿ-hí chiáh.

Sin lâi jip īⁿ ê pīⁿ-lâng tiòh khòaⁿ i òe tit tiám êk-keng sóe-ék á bōe. Nā-sī gōa-siong á-sī **chiáⁿ kang** hit hō ê pīⁿ, i-seng nā bô hoan-hù, tiāⁿ-tiòh bōe thang tiám êk-keng sóe-ék. Hō-khip bô lát-ê, ko-jiát hōan-chiá, á-sī phê-bah chiáⁿ kang, put-sí chhut huih-ê, chit khoán ê pīⁿ-lâng, lóng bōe tit tiám êk-keng sóe-ék-tit.

Ū sim-chōng pīⁿ ê lāng, khàn-hō tiòh m̄ng i-seng khòaⁿ thang hō i sóe-ék á m̄-thang; i-seng nā kóng thang, khàn-hō tiòh pī-pān hō i tú-hó sio ê chúi, m̄-thang kè 100 tō F. (37.8°C.)

Nā ũ thōan-jiám pīⁿ ê lāng, á-sī seng-khu ũ sat-bú-ê, in nā sóe-ék liáu, khàn-hō tiòh ēng siau-tòk-iòh-chúi chiong êk-tháng sóe hō chheng-khì.

Tiòh pī-pān hân-lóan-kè, chòe sóe-ék ê lō-ēng (tē 133 tō). Tãi-khài pēng-siông ê phò-pīⁿ-lâng, sóe-ék ê chúi put-kò sī 98 tō F. (36.7°C.); nā ká gín-á sóe-ék, chiū m̄-thang siuⁿ sio, in-ūi gín-á ê phê-hu sī khah iú. Gín-á tui chhut-si kàu 6 gèh-jit, i sóe-ék chúi ê un-tō, m̄-thang khah kôaiⁿ 100 tō F. (37.8°C.); 6 gèh-jit-āu, 96°F. (35.6°C.) chiū hó.

Pīⁿ-lâng êk-keng ê m̄ng m̄-thang chhòaⁿ, in-ūi pīⁿ-lâng ê khui-lát khah lám, ũ-sí thâu-khak o-àm-hin, náu-pīn-hiat, á-sī khí keng-lóan (痙攣, *convulsions*); chit ê sí-chūn i bōe tit thang ká lí khui m̄ng, khàn-hō cháiⁿ-iūⁿ òe tit jip-khì chiàu-kò i leh?

Tãi-khài lâi kóng:

Léng-chúi-ék: 60°F. chí 70°F. (15.6° - 21.1°C.)

Lâ-lùn-sio-chúi-ék: 90°F. - 95°F. (32.2° - 35°C.)

Sio-chúi-ék: 95°F. - 100°F. (35° - 37.8°C.)

Chin-sio-chúi-ék: 100°F. chí 106°F. (37.8° - 41.1°C.) á-sī khah kôaiⁿ.

Sóe léng-chúi-ék sī tī hoat-jiát ê pīⁿ, chhin-chhiūⁿ sió-tng-jiát pīⁿ (*enteric fever*) á-sī hì-iām, hiah ê chēng. Pīⁿ-lâng sóe léng-chúi-ék, sī in-ūi hit ê chēng ê jiát chin tâng, ài hō i lóh kē. I-seng chit-sí iā tiòh saⁿ-kap tau chiàu-kò, kiaⁿ-liáu sóe ê sí, pīⁿ-lâng òe piàn khoán. Sóe léng-chúi-ék m̄-thang liām-piⁿ chiong pīⁿ-lâng hē tī 60 tō F. (15.6°C.) ê léng-chúi-lāi; tãi-seng tiòh ēng sio-chúi, chhin-chhiūⁿ tui 90 tō F. (35°C.), chiām-chiām hō léng kàu 65 tō (18.3°C.). Khàn-hō iā tiòh chai pīⁿ-lâng nā chhin-chhiūⁿ jiát kàu 105 tō F. (40.6°C.), i ê seng-khu ê jiát òe **tò-chhut** tī chúi-nih hō khah sio, só-í tiòh siông-siông thiⁿ léng-chúi kap peng-tè. Nā pīⁿ-lâng khí kôaⁿ hoat **tiō**,

chiū chiong i kng kàu bîn-chhng-téng chhit hō ta; m̄-thang kā i kah siuⁿ chōe, ēng chit niá phē-toaⁿ á-sī sòe niá thán-á kā i kah chiū hó. Ēng sio-chúi-kòan ù-kha. Sòe-ék liáu-āu tiòh tī kong-bùn-lāi kiám-un, iā koh 45 hun tiòh koh kiám, sòa kì. Pīⁿ-lâng sòe-ék liáu-āu, nā tām-pòh khí kôaⁿ hoat tiō, kahh bô iàu-kín. Tiòh ū-pī brandy chiú tī po-lê-poe-lāi, kap pī-pān chù-siā-khì (注射器, *hypodermic syringe*), koh tiòh khòaⁿ pīⁿ-lâng ê mèh-phok àn-cháiⁿ-iūⁿ. I-tī sió-tng-jiát chit ê léng-chúi-ék sī chòe iàu-kín ê hoat-tō. M̄-kú lâng ê pak-tó-mòh nā hoat-iām (*peritonitis*), tng chhut-huih (*haemorrhage*), huih-kng-hoat-iām (*phlebitis*), pak-tó chin thiàⁿ, chiū m̄-thang hō pīⁿ-lâng lòh-khì léng-chúi-lāi.

Chit-ê léng-chúi-ék ê lī-ek pài tī ē-té:

1. Jiát ê **hoat-kông** kahh khin, kahh chió, bah kahh bōe choah; hit ê tók-khì tui sīn-chōng pài-chhut tī jiō kahh chōe.

2. Thé-un òe kahh kē.

3. Sim phok-tōng kahh bān, iā kahh òe chiàu **chhù-sū** (tē 476 tō).

4. Pīⁿ-lâng kahh bōe jiám-tiòh hi-iām.

5. Pīⁿ-lâng kahh bōe tì-kàu hoat **jiók-siong** (bîn-chhng ê siong).

6. Pīⁿ-lâng **sí-sò** kahh chió.

Bîn-chhng-nih ēng iū-pò ê **chō**, sòe-ék ê hoat: Pīⁿ-lâng nā bōe tit lòh bîn-chhng sòe-ék, ū-sī ēng chit ê hoat-tō sī hó (tē 134 tō).

Ēng chit niá iū-pò pí **jiók-á** liōng nng chhioh kahh tng, chit chhioh kahh khoa. Tiòh ēng chit tiâu hang sio ê bîn-kun chhu nī-pò-téng, pīⁿ-lâng beh tó ê só-chāi, in-ūi hit niá iū-pò òe léng. Chiah ēng iū-pò hē pīⁿ-lâng seng-khu-ē. Iū-pò si-kak-thâu ū chiong chit ê khōan thīⁿ hō tiâu, si-kak-thâu lóng sī án-ni. Chit-ê sī beh ēng pò pák tī bîn-chhng ê si-ki koiⁿ. Tī pīⁿ-á ēng kng ê thán-á, á-sī chím-thâu hē-teh, hō chhiū-leng-chō kahh òe tiâu. Tī iū-pò-ē ū chit ê chím-thâu, hō pīⁿ-lâng ê thâu-khak kahh khòaⁿ-óah. Bîn-chhng thih chò ê jiók-á-ē, ēng nng saⁿ tē pang, hō i bōe tui-lòh kè-thâu. Ēng thán-á kah pīⁿ-lâng, chiah thng i ê khùn-saⁿ, iā ēng bîn-kun khàm ē-sin, ēng pín-chiam kā i pín. Taⁿ chiàu i-seng só hoan-hù ê chúi, piàⁿ tī chō-lāi.

Nā sòe liáu beh chiong chúi piàⁿ-chhut, chiong iū-pò óa kha hit pēng, kahh kē tām-pòh, hō chúi lâu-lòh tī chúi-tháng. Chit-tiáp bîn-chhng ê kha, óa thâu-khak hit thâu, tiòh khè kôaiⁿ, hō chúi kahh khòai lâu-lòh.

Chúi lóng piàⁿ-chhut liáu, ēng phē-toaⁿ pau pīⁿ-lâng, chiah chiong iū-pò thèh khí-lāi. Chhit seng-khu hō i ta.

Hoe-phùn sòe-ék-hoat: Iū-pò tiòh pí jiók-á kahh tng, iā nng-pēng-piⁿ **hiau-than** ê khóan, chhin-chhiūⁿ chō. Óa thâu-khak ê bîn-chhng-kha, tiòh khè chit chhioh kôaiⁿ, hō chúi thang lâu-lòh kha-bé, sīn tī chúi-tháng. Thâu-khak ù-peng. Pī-pān pīⁿ-lâng chiàu téng-bīn ê khóan-sit. Ēng hoe-phùn tóe chiàu i-seng só hoan-hù ê un-tō ê chúi, ún-ún-á ak tī seng-khu. Kahh siōng 3 chì 5 hun-cheng, chiū kàu-giáh (tē 135 tō).

Ēng léng-chúi chhit seng-khu. Chit ê hoat-tō sī beh i-tī jiát ê lō-ēng (tē 136 tō).

Tiòh ū-pī chiah ê mih:

(a) Nng ê sòe-chhiú-phún, chit-ê tiòh tóe léng-chúi, chiàu i-seng kau-tāi ê òe. I-seng nā bô kóng lōa léng, chúi tiòh 65°F.(18.3°C.). Koh chit-ê tóe peng thang hō hit ê sòe-ék ê chúi sī-siōng léng.

(b) Chúi-tháng chit kha, kap iū-pò, iū-chóa á-sī sin-bùn-chóa.

(ch) Chhit-pò, sī tē, kahh-nng-ê chhin-chhiūⁿ kú ê bîn-kun, á-sī chúi-nī-pò. Tàk tē ê tōa, chha-put-tō 12 chhùn sù-hong.

(chh) Nng tiâu tōa tiâu chhit seng-khu ê kun.

(e) Sio-chúi-kòan, tí-hông kiaⁿ-liáu pīⁿ-lâng ê kha òe léng.

(g) Sòe-ék ê hân-lóan-kè.

(h) Hang sio ê thán-á kap khùn-saⁿ.

(2) Tiòh kiám-un, sng mèh-phok, hō-khip, iā sòa kì.

(3) Ēng iū-pò, iū-chóa, á-sī nng saⁿ tiuⁿ sin-bùn-chóa **jia-khàm** lái pó-hō bìn-chhng. Chiong chit niá thán-á chhu seng-khu-ē, koh chit niá kā i kah; iā i ê saⁿ-á-khò á-sī khùn-saⁿ, thng-khí-lái; bóh-tit hō i chhe-tiòh hong.

Ēng chit tè chhit-pò chìm hō tâm, chiah sió-khóa chūn, hō chúi m-bián tih tī bìn-chhng-nih; chhit bīn kap âm-kún. Chhit liáu, ēng chit-ê chhit-pò ê chúi, chūn hō khí-lái, hō i tih tī lēng-gōa chit kha chúi-tháng-lái; in-ūi chit hō chúi òe kah sio. Ēng chhit-pò koh chìm tī lēng-chúi-nih; chūn, iā hē thâu-hiáh, hō i kah liáng. Chit tè nā kah sio tiòh koh òaⁿ.

5. Chiong lēng-gōa chit tè chhit-pò chìm tī lēng-chúi-nih, chūn, chhit chit ki chhiú. Chhit liáu, tiòh ēng chhit-pò chūn hō hit hō sio-chúi khí-lái tih tī chúi-tháng. Chhit-pò koh chìm hō lēng, chūn, hē koh-ē-khang. Ēng chit tiâu bīn-kun **chēh-ta**, chiah hē chhiú tī thán-á-ē.

6. Pát ki chhiú tiòh chhit siāng khoán. Tī koh-ē-khang ê chhit-pò tiòh chiáp-chiáp òaⁿ hō léng.

7. Án-ni chiàu chhù-sū chhit heng-chēng, pak-tó. Tiòh sòe-jī m-thang hō léng-tiòh.

8. Chit ki kha tiòh chiàu téng-bīn chhit, āu-lái koh chit ki. Kha chhiú nā chhit, tiòh chai sī tui chng-thâu-á chhit kàu seng-khu. Chhit seng-khu ê sí, ēng lát tiòh pīⁿ-pīⁿ; m-thang hut-jian khin, á-sī hut-jian tng, ū-sí tōa lát, ū-sí sòe lát.

9. Pang-chān pīⁿ-lâng tó **thán-khi-sin**, lái chhit i ê ka-chiah-āu.

10. Chhit-ék ê sí-kan sī 10 chì 20 hun-cheng-kú. Teh chhit ê sí tiòh kiám-un chit pái; i ê thé-un nā hut-jian lòh kē kàu 99°F. (20°C.), m-bián koh chhit.

11. Chhit liáu-āu chiū kóaⁿ-kín ēng ta ê bīn-kun chhit hō ta.

12. Tâm ê thán-á (kap chhit-pò), tiòh thēh-khí-lái, ēng ta ê thán-á kā i kah, sòa òaⁿ ta ê saⁿ. Khòⁿ i ê kha òe léng á bōe, nā òe, tiòh chiong sio-chúi-kòan kā ù.

13. Koh pòⁿ tiám-cheng-kú tiòh kiám-un, sng mèh-phok, chiah kì-teh.

14. Pīⁿ-lâng nā kah lóan-jiók, hiah ê tâm ê chhit-pò m-bián hē koh-ē-khang; nā khòⁿ i hoat tiō, khàn-hō chiū m-bián kā i chhit, iā tiòh ēng sio-chúi-kòan ù-kha.

Léng-sip-pò-pau-hoat (*Cold pack* tē 137, 138 tō): Chiàu téng-bīn tiòh jia-khàm lái pó-hō bìn-chhng, ēng iū-pò, thán-á chhu bìn-chhng-téng. Ēng chit niá phē-toaⁿ chìm tī lēng-chúi (65°F., 18.3°C.), chūn hō i kah ta tâm-pòh, chhu tī thán-á-téng. Pīⁿ-lâng ê saⁿ thng-liáu, tiòh hō i tó tī chit ê tâm phē-toaⁿ-téng; ēng chit ê tâm phē-toaⁿ kā i pau seng-khu tak ūi, thâu-khak í-gōa lóng tiòh pau. Thâu-mng tiòh ēng lēng-gōa chit tiâu lēng koh tâm ê bīn-kun kā i pau. Pau hó-sè, tiòh ēng chit niá thán-á pau tī hit niá tâm phē-toaⁿ-téng. Án-ni tiòh hō pīⁿ-lâng tó 10 chì 15 hun-cheng-kú. Ēng chit ê hoat-tō, pīⁿ-lâng ê thé-un òe kah kē, iā i kah òe khùn-tit. Chhòng liáu tiòh òaⁿ phē-toaⁿ, thán-á hiah ê mih, chhit hō i ta, iā ēng ta ê phē-toaⁿ kā i kah.

Sòe sio-chúi-ék iā chin chōe lī-ek ê só-chāi: òe ēng lái chí-thiáⁿ; á-sī jiō-tók cheng (**jiō-tók** jip huì ê pīⁿ), ēng chit ê hoat-tō òe pang-chān pīⁿ-lâng lâu kōaⁿ; òe i-tī **tian-kông**, **iūⁿ-hîn** ê cheng, thang hō pīⁿ-lâng kah hó khùn; thang siông-siông ēng chit ê hoat-tō lái tī siáu-piān-put-thong ê pīⁿ, iā òe tī siáu-jī-keng-lòan (*convulsions*).

Sio-chúi-ék kap jiát-khì-ék, sī beh hō pīⁿ-lâng lâu kōaⁿ ê lō-ēng. Sīn-chōng nā bō chiàu i ê chok-iōng teh kiáⁿ, iā seng-khu bō lō-ēng ê mih, tui sīn-chōng pài-chhut kah chió, hit ê sí-chūn ēng sio-chúi-ék sī chin hó. Hit-tiáp sio-chúi òe hō seng-khu phē-ē ê huì-kng **khok-tiong**, iā hō pīⁿ-lâng lâu kōaⁿ; tui án-ni seng-khu òe

pai-chhut bô lô-ēng ê mih. Án-ni chiū-sī pang-chān sīn-chōng.

Nā-sī i-seng bēng-lēng hō pīⁿ-lāng sóe sio-chúi-ék, khàn-hō tiòh ū-pī ū 100 tō F. (37.8°C.) sio ê chúí; nā-sī pīⁿ-lāng kam-gōan beh ēng khah sio-ê, chiū koh hō i khah sio tām-pòh iā thang.

Nā-sī pīⁿ-lāng òe thang khi êk-keng, án-ni khah lī-piān. Hit ê êk-tháng tiòh piàⁿ chúí tī lai-bīn, chha-put-to poeh chhùn chhim chiū hó. Tiòh nng ê khàn-hō kng pīⁿ-lāng, iā tiòh hū i lòh chúí-nih. Tī êk-tháng-lai 15 hun-cheng-kú liáu-āu, tiòh hū i khí-lai; ēng sio ê thán-á kā pau, hē bīn-chhng-nih, chhit ta. Nā iáu-kú teh lâu kōaⁿ, tiòh thàn hit ê jiát-khi-ék liáu ê hoat-tō, chiàu kì tī ē-bīn.

Nā-sī hō sīn-chōng-iām pīⁿ ê lāng sóe-ék, siat-sú i-seng kah khàn-hō ū-pī 100 tō F. (37.8°C) ê sio-chúi, khàn-hō tiòh chai chit khoán pīⁿ ê lāng sóe-ék ê chúí, tui khí-thâu kàu sóe liáu, lóng tiòh siāng chit-iūⁿ, pīⁿ-pīⁿ hiah sio, m̄-thang hut-jiān léng, hut-jiān sio. Chòe hó ê hoat-tō, ēng chit niá tōa niá ê thán-á lai khàm hit ê êk-tháng, tū-khi pīⁿ-lāng ê thau-khak í-gōa, lián pīⁿ-lāng ê seng-khu kap êk-tháng, lóng khàm hō bā; khàn-hō tiòh koh liók-siòk thiⁿ sio-chúi, iā siōng lai kiám-un.

Nā pīⁿ tāng ê lāng, ka-kī bô lát thang sóe-ék, khàn-hō tiòh chiong êk-tháng (ék-phùn) hē i ê bīn-chhng-pīⁿ, kā pīⁿ-lāng kah chit niá phē-toaⁿ, ēng koh chit niá phē-toaⁿ tī seng-khu-ē; kng kàu êk-tháng-lai, iā só moa ê phē-toaⁿ tī êk-tháng-lai, iū-gōan tiòh khàm pīⁿ-lāng hó-sè (tē 139 tō).

Sóe-ék ê sí-chūn, khàn-hō tiòh khòaⁿ pīⁿ-lāng ê mèh cháiⁿ-iūⁿ, sò khòaⁿ hit ê hân-lóan-kè ê un-tō kóaiⁿ-kē. Iā tiòh ū lēng-gōa chit ê khàn-hō thang kóaⁿ-kín ū-pī bīn-chhng. Bīn-chhng-téng tiòh chhu chit niá iū-pò, tiòh kap bīn-chhng pīⁿ tōa niá; tī iū-pò-téng, tiòh chhu chit niá kū ê thán-á. Lēng-gōa kā in chiong chit niá thán-á hang hō sio thang ēng.

Nā jip êk āu tī 20 hun-cheng-lai, pīⁿ-lāng kó-jiān bô sím-mih piàn-khoán, chiū bô iáu-kín; nā-sī iáu-bē kàu 20 hun-cheng, pīⁿ-lāng ê mèh òe thiàu, á-sī bô chiàu chhù-sū, á-sī thau-khak o-àm, sī m̄-hó. Hit sí khàn-hō tiòh kóaⁿ-kín phō i khí-lai, ēng i gōan-pún hit niá seng-khu-ē ê phē-toaⁿ (chhu-kun) kap i só kah hit niá phē-toaⁿ, kng i chiūⁿ khi hit tiuⁿ chhu iū-pò kap kū ê thán-á ê bīn-chhng-téng; hō i seng-khu sió-khóa thán-khi-sin, chiong hit niá tâm ê phē-toaⁿ, thèh-lòh-lai; chiū ēng sio ê bīn-kun kā i chhit hō ta, chiah kā i chhng chit niá khah sio ê ní-saⁿ. Kàu chit-tiáp chiah koh kah i thán-khi-sin, chiong iū-pò kap iū-pò-téng ê thán-á sūn hit ê sè, kng kàu pīⁿ-lāng ê seng-khu-ē; kah pīⁿ-lāng hoan-sin tui kng iū-pò hit pēng kè-khi; chiah chiong iū-pò kap kū ê thán-á thèh-khi-lai; jiān-āu chiong phē kā i kah hō hó.

Nā-sī ài hō pīⁿ-lāng lâu kōaⁿ, i-seng kah i kā pīⁿ-lāng sóe sio-chúi-ék í-āu, khàn-hō tiòh chai pang-chān pīⁿ-lāng lâu-kōaⁿ ê hoat-tō; chhin-chhiūⁿ koh hō pīⁿ-lāng chiáh tām-pòh sio ê mih, á-sī ēng sio-chúi-kòan lai hō i sio, á-sī kā in kah khah chōe niá phē.

Sóe-ék ê kui-kú:

1. Pīⁿ-lāng tiòh sóe-ék á m̄-thang, sī i-seng teh chú-ì.
2. Iáu-bē kiò pīⁿ-lāng sóe, tiòh tak hāng ū-pī.
3. Tiòh sí-siōng ēng hân-lóan-kè kiám-cha chúí ê un-tō.
4. Pī-pān êk-chúi ê sí, tiòh tãi-seng piàⁿ léng-chúi tī tháng-lai, jiān-āu piàⁿ sio-chúi. Chit-ê sī tī-hōng thng-tiòh pīⁿ-lāng; kiaⁿ-liáu nā tãi-seng piàⁿ sio-chúi, hut-jiān ū tãi-chì, piàⁿ léng-chúi ài bōe-kì-tit, án-ni hāi pīⁿ-lāng.
5. Pīⁿ-lāng sóe-ék ê sí, tiòh ū lāng chiàu-kò i.
6. Pīⁿ-lāng chiáh-pá, tiòh thèng-hāu nng tiám-cheng-kú, chiah kā i sóe-ék.
7. Pīⁿ-lāng sóe-ék liáu ê sí, thang chiūⁿ khi bīn-chhng tó, tiòh kín-kín chhit hō ta, iā kah hó-sè; khàn-hō tiòh

chim-chiok khòaⁿ i ê kha ũ sio á-bô; nā-sī bô sio, tiòh ēng sio-chúi-kòan lâi kâ ù, á-sī ēng hang sio ê thán-á lâi kah i ê kha.

8. Ēk-keng m̄ng, m̄-thang hō pīⁿ-lâng só.

Bîn-chhng-nih sóe-ék: Ū-sī pīⁿ-lâng bōe lōh êk-tháng-nih sóe-ék, tiòh tiàm tī bîn-chhng-nih sóe. Pīⁿ-sek tiòh kàu-giáh sio, iā m̄-thang hō i chhe-tiòh hong. Tiòh chiong khah sòe kha êk-tháng, á-sī tōa ê bīn-tháng, hē tī i ê bîn-chhng-pīⁿ; iā tiòh ũ-pī n̄ng niá sóe-ék ê thán-á, n̄ng tiâu bīn-kun, sóe seng-khu ê chhit-pò, sat-būn. Bīn-tháng-nih ê chúí, tiòh 110°F. (43.3°C.) sio; iā tiòh ũ-pī lēng-gōa chit chúí-pân ê sio-chúi thang thiⁿ. Pīⁿ-lâng tiòh tī bîn-chhng-pīⁿ. Bîn-chhng ê mí-phē á-sī thán-á thèh-khí-lâi ê sí, tiòh ēng chit niá sóe-ék ê thán-á kâ i kah; tē jī niá tiòh chhu tī seng-khu-ē; iā khùn-saⁿ, tiòh thng-khí-lâi. Tiòh kâ i sóe.

Sóe ê sí m̄-bián hian khah chōe, kiaⁿ-liáu kám-tiòh. Tiòh chiàu chit ê chhù-sū kâ sóe: bīn, hī-á, ām-kún, chhiú, heng-khám, pak-tót, ka-chiah, kha. Chit ũ tiòh seng sóe, chhit ta, chiah koh sóe pát ũi (tē 140 tô).

Tâm ê thán-á tiòh thèh-khí-lâi, ēng phē-toaⁿ chiong bîn-chhng chhu hó-sè, iā ēng chheng-khí koh sio ê khùn-saⁿ kâ i chhng.

Sio-sip-pò-pau-hoat, kap sóe sio-chúi-ék ê lí-khí sī sio-siāng; nā tú-tiòh hit-hō put-séng-jīn-sū ê pīⁿ-lâng, ēng chit ê hoat pí sóe sio-chúi-ék khah lī-piān.

1. Tāi-seng pī-pān chit tiuⁿ bîn-chhng, téng-bīn chhu chit niá tōa niá iū-pò; iū-pò téng-bīn, chhu chit niá hang sio ê thán-á; koh thng pīⁿ-lâng ê saⁿ, iā chiām-sī chiong chit niá hang sio ê thán-á kâ i kah.

2. Thèh chit niá tōa niá phē-toaⁿ (chhut-kun), sūn hit ê sè, kng-khí-lâi, chih chòe saⁿ chih; koh ēng chit niá phē-toaⁿ, chiong hit niá chih-hó-ê, pau-khí-lâi; ēng n̄ng lāng, tui gōa-bīn ê siang-thâu-bé, khiú hō tiâu.

3. Chiong phē-toaⁿ tiong-ng, chìm hē kún-chúi-nih, theng-hāu kàu jiát lóng chiàu thàu, chiah kiò hit n̄ng lāng tui siang-thâu-bé khiú-khí-lâi, chūn hō ta, tháu khui chit pòⁿ.

4. Pīⁿ-lâng nā-ōe (nā bōe-ōe tiòh chān i), tiòh kiò i thán-khí-sin. Chhi hit ê jiát-tō, m̄-thang hō i sio-tiòh pīⁿ-lâng; jiān-āu chiong pīⁿ-lâng péng-kè-lâi, chhin-chhiūⁿ kâ i ōaⁿ phē-toaⁿ ê hoat; chiong phē-toaⁿ ê líong-pēng lâi pau tī pīⁿ-lâng ê seng-khu, chhin-chhiūⁿ léng-sip-pò-pau-hoat chit-poaⁿ-iūⁿ.

5. Chiah koh chiong hit niá hang sio ê thán-á sòe pau-khí-lâi; jiān-āu chiong iū-pò khám-teh, chiah koh kâ i kah saⁿ sī niá thán-á.

6. Ēng chit ê hoat-tō tiòh ōe **kín-chiáp-khòai**, in-ūi hit ê sio ê phē-toaⁿ, sī chin khòai léng. Nā ài hō pīⁿ-lâng lâu-kōaⁿ, chiū tiòh hō i lim sio á-sī léng-chúi, tē, hiah-ê. Hit-tiáp m̄-thang chiong gū-leng hō i, in-ūi bô ài hō i ēng siau-hòa lát. Thiⁿ-khí nā-sī khah liāng iā tiòh koaiⁿ thang-á, á-sī chiong ũi-pīn lâi cháh; koh ēng kúi-nā ê sio-chúi-ô, lâi hē óa tī pīⁿ-lâng ê seng-khu-pīⁿ, hō i khah sio.

7. Kè 20 hun-cheng liáu-āu tiòh ēng hang sio ê nī-thán, chiong tâm ê phē-toaⁿ kap tâm ê thán-á ōaⁿ-khí-lâi. Nā bô koh lâu kōaⁿ, tiòh ēng sio ê bīn-kun kâ i chhit ta, chiah kâ i chhng saⁿ.

Ēng chit ê hoat-tō liáu-āu, ũ-sī pīⁿ-lâng kiám-chhái ōe an-bīn-tit, só-í chiáh ê-hng-tng liáu-āu, lâi ēng chit ê hoat-tō, chiah khah háp-gī.

Lēng-gōa ũ phi-lō-ka-piān-ná chù-siā (*pilocarpine hypodermic*) ê hoat, iā sī ōe ēng lâi hō pīⁿ-lâng lâu-kōaⁿ. Pī-pān bîn-chhng ê hoat-tō kap chēng-ê sio-siāng, chóng-sī m̄-bián ēng tâm ê phē-toaⁿ. Chit ê hoat-tō ũ-sī pīⁿ-lâng ōe hūn-khí; tiòh pī-pān brandy hō piān.

Sī put-chí iàu-kín, m̄-thang hō pīⁿ-lâng ka-kī tōa tī chit hō sio-chúi-ék-nih.

Cheng-khí-ék (蒸氣浴, *Vapour bath*; tē 141 - 142 tô):

Tiòh ũ ték-piát ê ke-si, kap ték-piát ê hong-hoat. Tiòh ũ-pī brandy ê chiú, *strychnine*, kap chù-siā-khí.

1. Pīⁿ-lāng ê i-hók thng liáu, ēng chit niá hang sio ê tōa niá thán-á, kah pīⁿ-lāng kui seng-khu ê téng-bīn.
2. Seng-khu-ē chhu chit niá iū-pò, á-sī iū-chóa, tī iū-pò ê téng-bīn tiòh chhu chit niá thán-á.
3. Pīⁿ-lāng ê khùn-saⁿ, tiòh thng-khí-lái.
4. Chiong chit ê **tín-kè** khòa hē bīn-chhng-téng.
5. Ēng chit niá tōa niá thán-á, khàm hit kè-á-téng.
6. Chit niá thán-á-téng, tiòh khàm chit niá iū-pò.

7. Iū-pò-téng, chiah koh khàm nng saⁿ téng ê thán-á. Si-piⁿ lóng tiòh soeh hō ân, m̄-thang hō i tháu khui. Chí-ū pīⁿ-lāng ê thau-bīn, hō chhun-chhut-lái chiū hó (tē 142 tô).

8. Hē chit ki hân-lóan-kè tī bīn-chhng-lái ê piⁿ-á, kah khòai khòaⁿ-tiòh ê só-chāi.

9. Tui pīⁿ-lāng ê kha hit thau, chiong hit niá teh kah seng-khu ê thán-á thiu-chhut-lái, hō i thng-pak-theh.

10. Tī bīn-chhng-kha hit thau, tiòh hē chit ki hé-chiú-teng á-sī hé-lô; hé chiah hun chòe kúi nā pha lái tiám; téng-bīn hē chit ê kún-chúi-kòan. Tàu chit ki ian-tāng; koh tàu chit ki kng-thih ê khi-kng, chhiâu hō i **siá-siá**; hit ê khi-kng hē tī pīⁿ-lāng khòa kha hit thau bīn-chhng ê só-chāi; chiah chng jip hit kè-á-lái, óa bīn-chhng piⁿ-á; m̄-thang hō jiát-khì thng-tiòh pīⁿ-lāng ê kha. Thán-á tiòh soeh hō ân. M̄-thang hō khi-kng, á-sī tui khi-kng tih ê chú-i, thng-tiòh pīⁿ-lāng ê kha, á-sī seng-khu pát só-chāi. Chit khoán ê hoat-tō sī teh i-tī hit chng sīn-chōng iām ê pīⁿ; chit khoán ê pīⁿ-lāng ê phê-hu kah iū-chiⁿ, nā thng-tiòh chiū kah oh hó.

11. Cheng-khì-ék ê un-tō kah siōng sī 115°F.-125°F.(46°-52°C.); chit-ê sī i-seng beh chú-ì.

12. Cheng-khì-ék ê sí-chūn, pīⁿ-lāng hō chiah sio, á-sī léng-kún-chúi; iā ēng léng-chúi, chhòng hō i ê thau-khak tâm, á-sī ēng léng-tâm-pò, hē tī i ê thau-hiáh, chiū hó.

13. I-seng nā bô kóng beh ān lōa kú, khàn-hō tiòh chai put-kò 20 hun-cheng-kú; m̄-kú chit-ê, sī i-seng teh chú-ì. Nā-sī teh ēng ê sí, pīⁿ-lāng chhin-chhiūⁿ beh hūn-khì ê khoán, khi-ék tiòh soah.

14. Thèh-khí-lái ê hoat-tō: Chiú-teng á-sī hé-lô-teng tiòh seng thèh-khí-lái; chiah chiong khi-kng thèh-chhut-lái, chiah thèh hân-lóan-kè khi-lái; chiong hang sio ê ní-thán-á, tui bīn-chhng-thau ê kè-á-ē, kā pīⁿ-lāng ê siōng-pòⁿ-sin kah hō hó; chiah khi tui kha hit thau, chhun chhiú chiong hā-pòⁿ-sin kah hō hó. Chiong tín-kè kap téng-bīn ê iū-pò thiah-khí-lái, chiàu-kū kā pīⁿ-lāng kah hō hó. Pīⁿ-lāng nā koh lâu kōaⁿ, thán-á tiòh koh ōaⁿ ta-ê.

Kōaⁿ lâu liáu-āu, chiong sio-chúi kā sóe, chiah chhit hō ta, iā tiòh ōaⁿ ta ê saⁿ-á-khò. Tiòh sió-sim m̄-thang hō i kám-tiòh.

15. Cheng-khì-ék ê tai-seng tiòh tī chhui-lái kiám-un. Koh chấp hun tiòh koh kiám. Khi-ék liáu tiòh koh kiám-un.

16. Cheng-khì-ék ê sí-chūn, khàn-hō m̄-thang tī-khui pīⁿ-lāng ê sin-piⁿ.

Ū-sí beh ēng ta ê jiát-khì-ék, thang ēng chit liáp tiān-teng ê phok-á, tiàu tī kè-á-téng, óa tī bīn-chhng-tiong. Tiān-lát tiòh chha-put-to 20 chì 30 chek-sò.

Ū kúi-nā hāng tiòh chú-ì-ê:

1. Phok-á sio ê sí, nā hiú tiòh tâm, òe phòah-khì, tì-kàu thng-tiòh pīⁿ-lāng.
2. Tiān-sòⁿ nā tâm, tiān-lát bōe kè (*short circuit*).
3. Phok-á nā khè-tiòh thán-á, á-sī phē, òe sio-tiòh; só-í iàu-kín tiòh ēng kah nng ê **ián** lai pau phok-á kap tiān-sòⁿ, bián tì-kàu sio-tiòh pīⁿ-lāng (tē 143 tô).

Tiòh pī-pān pīⁿ-lāng, chhin-chhiūⁿ téng-bīn sio-siāng. Beh hō pīⁿ-lāng lâu kōaⁿ, só ēng ê thán-á tiòh chhòng kū-ê, m̄-thang ēng sin-ê.

Sio-kha-ék: Chit-ê sī ēng sio-chúi sóe i ê kha, iā chìm kha. Nā án-ni, eng-kai tiòh liók-siòk thiⁿ sio-chúi. Iā tiòh ēng iū-pò, á-sī sin-bùn-chóa jia-khàm, lâi pó-hō bîn-chhng kap pīⁿ-lâng ê saⁿ-á-khò; iā ēng saⁿ, á-sī thán-á kah hō i ê tōa-thúi bōe léng. Chìm liáu tiòh liâm-piⁿ chhit ta.

Tèk-piát sóe-ék ê hoat.

Chō-ék (坐浴, *Sitz bath*): Chiàu chit ê hoat-tō, sóe-ék tiòh ũ tèk-piát ê êk-tháng (tē 144 tō). Chúi tiòh chha put-to 110°F.(44.3°C.) sio. Pīⁿ-lâng tiòh chē tī chúi-nih hia chìm. Só chìm ê só-chāi, sī tui io kàu **tōa-chúi**. Tiòh ēng thán-á pau-ùi pīⁿ-lâng ê seng-khu, iā koh chit niá pau i ê kha.

Alkaline sóe-ék: Ēng *sodii bicarbonas* 150.3 grms., á-sī *potassii bicarbonas* 150.0 grms. piàⁿ tī pêng-siông ê sóe-ék-tháng-lāi. Piàⁿ sio-chúi 8,0000 c.c. (chiū-sī pêng-siông chiòh-iū-tháng ê sī pē).

Jiū-hông-ék (*Sulphur bath*): Ēng *potassa sulphurata* 60.0 grms., sio-chúi 6,0000.0 c.c. (chiū-sī pêng-siông chiòh-iū-tháng ê saⁿ pē). Hō pīⁿ-lâng chìm 30 hun-cheng-kú.

Súi-gûn-ék (*Mercurial bath*): Chit ê hoat-tō ài ēng **súi-gûn** lūi ê iòh ká pīⁿ-lâng sóe-ék. Tèk-piát ēng chit pha hé-chiú-teng, ēng 1.0 grm. calomel iòh-hún piàⁿ tī se-iūⁿ thiⁿ ê tih-á téng-bīn. Chiong tih-á, hē tī hé-chiú-teng ê téng-bīn. Chiah khòa hē tī pīⁿ-lâng ê bîn-chhng-piⁿ ê kè-á-lāi, kī-ū ê mih lóng chiàu téng-bīn só ki ê jiát-khi-sóe-ék ê hoat-tō (tē 145 tō). Chiàu chit ê hoat-tō pīⁿ-lâng nā chē tín-i-téng, iā thang; hē teng kap iòh tī ē-tóe, iā chiong thán-á, tui âm-kún kàu tē-pán, khàm hō bát. Pīⁿ-lâng tī lâi-bīn thng-pak-theh. Iok-liók 15 hun-cheng-kú, iòh chiū òe sòⁿ-khi hòa piⁿ-chiáⁿ khi. Chòe iàu-kín-ê, khàn-hō tiòh siông-siông chù-i hit ê hé-chiú-teng, in-ūi chit ê hoat-tō sī ēng hē tī bîn-chhng-lāi, á-sī í-ē, sió-khóa bô kín-sīn chiū chin khòai hoat hé. Iòh hòa liáu-āu chiū tiòh chiong teng theh-chhut-lāi, iā sòa chhng i-hòk. M-thang chhit pīⁿ-lâng ê seng-khu, in-ūi ài hō chit ê iòh jip tī seng-khu-lāi.

Khàn-hō tiòh chai súi-gûn sī ũ tók ê mih, só-í ēng súi-gûn chit lūi lâi sóe-ék, iā òe hō lāng tiòng-tók. Nā-sī pīⁿ-lâng ê chhui-khi-hōⁿ thiàⁿ, á-sī chhui-lāi ũ pháíⁿ ê káu-khi, á-sī hā-lī, che sī in-ūi tiòng-tók. Khàn-hō tiòh kóaⁿ-kín ká i-seng kóng.

Lysol sóe-ék-hoat: Ēng *lysol* (chho *carbolic*) 20.0 c.c., sio-chúi 6,0000.0 c.c. hō pīⁿ-lâng chìm 30 hun-cheng-kú.

Ám-sóe-ék-hoat: Tōa keng ê pīⁿ-īⁿ, ták jít chú png hō pīⁿ-lâng chiáh, hit ê png-ám sī-siông ũ chhun, thang chiong só chhun ê ám, chhiong chúi tui pòⁿ, án-ni lâi sóe-ék, thang i-tī phê-hu chit khoán ê pīⁿ.

Koh chit ê hoat-tō, sī chiong nng kun bí, géng chiáⁿ iù-iù chòe bí-hu; chiah kiáu tām-pòh léng-chúi lâ hō chiáu, chiah lòh khi chú 15 hun-cheng-kú; jiân-āu phang khí-lāi thau 3,0000.0 c.c. ê chúi lâi sóe-ék.

Hún-chiuⁿ-sóe-ék-hoat: Chiong pòⁿ kun hún-chiuⁿ kiáu tām-pòh léng-chúi lâ hō sòⁿ; chiong kún-chúi chhiong-lòh-khi, sòa lâ hō kàu chiáu sèk, chhin-chhiūⁿ beh chiuⁿ saⁿ-á-khò ê khoán; chiah piàⁿ jip tī 6,0000.0 c.c. chúi ê êk-tháng-nih, lâi sóe-ék, iū-gòan thang i-tī phê-hu chit khoán ê pīⁿ.